

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра ФІНАНСІВ
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за бакалаврською програмою
Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування
на тему: **«Місцеві податки і збори у системі власних доходів місцевих бюджетів»**

Виконавець:

студентка ЦЗВФН

Шайхутдинова Катерина Денисівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

професор кафедри фінансів, д.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Волохова Ірина Семенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА-2022

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. В Україні місцеве самоврядування знаходиться ще на початку свого становлення відповідно до міжнародних стандартів. Місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення. Але, для того, щоб здійснювати місцеве самоврядування, необхідні фінансові ресурси.

Проте, місцеві бюджети, які є основним централізованим фондом, який знаходиться у розпорядженні органів місцевого самоврядування, досі не забезпечені в повному обсязі необхідними фінансовими ресурсами. Завжди відчувається потреба в них.

Для виконання делегованих повноважень державна влада має закріпити за місцевими бюджетами доходні джерела та виділити міжбюджетні трансферти. В цілому вони мають забезпечити потреби органів місцевого самоврядування під час виконання доручень держави.

Щодо власних повноважень, їхнє виконання має бути забезпечене власними надходженнями. Важливе місце у структурі власних надходжень має відводитися місцевим податкам та зборам. Досвід їхнього справляння в Україні показує збільшення їхньої ролі у доходах місцевих бюджетів, проте вона все одно є недостатньою. Місцеві податки та збори слабо виконують фіскальну функцію. Регулююча функція місцевих податків та зборів також недостатньо виконується через незначні податкові повноваження органів місцевого самоврядування. Недоліки є і у самому механізмі оподаткування по окремих видах податків та окремих видах зборів. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення системи місцевого оподаткування,

вдосконалення відповідної нормативно-правової бази їхнього стягнення, краще адаптованої до міжнародних норм і стандартів.

Отже, актуальність теми обраного дослідження цієї кваліфікаційної роботи обумовлена пошуком шляхів зміцнення місцевих фінансів, де місцеві податки та збори повинні стати надійним вагомим та дієвим інструментом регулювання економічного розвитку територіальних громад і основним атрибутом місцевої фінансової автономії територій.

Місцеві податки та збори досліджують багато зарубіжних та вітчизняних учених. Серед українських науковців ми можемо із впевненістю відзначити Т. Бондарук, І. Волохову, О. Дубовик, І. Луніну, О. Кириленко, Ю. Пасечника, М. Слатвінську. Залишається наразі недостатньо дослідженим вплив законодавчих змін, що відбулися останніми роками, на систему місцевого оподаткування.

Мета кваліфікаційної роботи: визначення поняття та ролі місцевих податків та зборів, розгляд їх як основного джерела власних надходжень місцевих бюджетів, розробка практичних пропозицій щодо покращення системи місцевого оподаткування, враховуючі зарубіжний досвід з цього питання.

Реалізація поставленої мети обумовила виконання таких *завдань дослідження:*

- дослідити теоретичні аспекти формування власних доходів місцевих бюджетів;
- прослідкувати історичний розвиток місцевого оподаткування та визначити позитивні надбання;
- визначити особливості справляння місцевих податків та зборів в Україні;
- визначити роль місцевих податків та зборів у наповненні власної дохідної бази місцевих бюджетів;
- провести аналіз структури надходжень місцевих податків та зборів;

- здійснити моніторинг надходжень місцевих податків та зборів до бюджету міста Одеси;
- дослідити зарубіжний досвід справляння місцевих податків та зборів;
- розробити та обґрунтувати шляхи вдосконалення місцевих податків та зборів в Україні.

Об'єктом дослідження є відносини органів місцевого самоврядування та юридичних і фізичних осіб с приводу сплати місцевих податків та зборів і формування власних доходів місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є місцеві податки і збори у системі власних доходів місцевих бюджетів.

Методи дослідження: діалектичний метод наукового пізнання доходів місцевих бюджетів, власних доходів органів місцевого самоврядування, місцевих податків та зборів. При проведенні моніторингу надходження місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів, бюджету міста Одеси використано метод аналізу, порівнянь, динамічних рядів; використано метод аналізу і синтезу при дослідженні недоліків, що мають місце в місцевому оподаткуванні. Графічні, графоаналітичні методи були використані під час формування результатів дослідження.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є законодавчі та нормативно-правові акти України: Конституція України, Податковий кодекс України, Закони України, Укази Президента, Постанови Верховної Ради та Уряду України з питань місцевого оподаткування, дані Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Державної податкової служби та інших міністерств і відомств України, монографічна й періодична література тощо.

Обсяг та структура роботи. Структура кваліфікаційної роботи бакалавра включає: вступ, три розділи, висновки, список використаних

джерел та додатки. Обсяг роботи складає 83 аркушів. Оформлено 8 таблиць, 26 рисунків. В роботі оформлені 2 додатка на 2 аркушах.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

у першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ» розглядаються теоретичні аспекти формування власних доходів місцевих бюджетів, в тому числі в Україні. Проведене історичне дослідження розвитку місцевого оподаткування в світі та в Україні. Визначені позитивні досягнення місцевого оподаткування. Розкриті особливості справляння місцевих податків та зборів в Україні;

у другому розділі «МІСЦЕВІ ПОДАТКИ ТА ЗБОРИ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ» досліджена роль місцевих податків та зборів у наповненні власної дохідної бази місцевих бюджетів України. Проаналізована структура надходжень місцевих податків та зборів, визначені бюджетоформуючі місцеві податки. Проведено моніторинг надходжень місцевих податків та зборів до бюджету міста Одеси;

у третьому розділі «НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ» проведено дослідження зарубіжного досвіду справляння місцевих податків та зборів. Розроблені напрями вдосконалення місцевих податків та зборів в Україні.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі бакалавра визначено поняття та роль місцевих податків та зборів, розглянуті вони у якості основного джерела власних

надходжень місцевих бюджетів. Розроблені практичні пропозиції щодо покращення системи місцевого оподаткування, враховуючі зарубіжний досвід з цього питання.

Отже основні висновки стосуються наступного.

1. Узагальнюючи дослідження видатних українських вчених, зазначимо, що доходи бюджету – це сукупність фінансових відносин, які беруть участь у процесі розподілу частини ВВП з метою формування цільових грошових фондів на рівні держави та місцевих органів самоврядування, призначених для фінансування власних функцій і зобов'язань, визначених згідно з чинним законодавством. Досліджуючи погляди науковців та враховуючі на останні зміни стосовно порядку розрахунку міжбюджетних трансфертів вважаємо, що власні доходи місцевих бюджетів – це доходи, які закріплені за місцевими бюджетами на довгостроковій основі, а також місцеві податки та збори.

2. Місцеве оподаткування в нашій країні починає будуватися ще у складі Російської імперії у 19 сторіччі. Перші зародки місцевого оподаткування можна зустріти у 1805 році. Подальші зміни стосувалися появи нових повинностей, які урізноманітнювалися. У 1864 році у рамках розведення великих реформ було здійснено формування перших органів влади на місцях - органів місцевого самоврядування земств. Відповідно необхідно було забезпечити їх грошовими коштами. У період радянської влади місцевого самоврядування майже не існувало. Тому місцеві податки та збори носили допоміжний характер, не передбачаючи податкових повноважень місцевій владі. Молода вже незалежна Україна лише почала будувати власне місцеве самоврядування, визначати його повноваження та джерела формування доходів місцевих бюджетів. З'являються власні доходи за рахунок створення системи місцевого оподаткування.

3. З ухвалою Податкового кодексу України встановлено новий перелік місцевих податків і зборів. До місцевих зборів відносяться: збір за місця для

паркування транспортних засобів; туристичний збір. До місцевих податків належать: податок на майно; єдиний податок. Місцеві ради обов'язково встановлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю). Місцеві ради в межах повноважень, визначених цим Кодексом, вирішують питання відповідно до вимог цього Кодексу щодо встановлення податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та встановлення збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору. Встановлення місцевих податків та зборів, не передбачених Податковим кодексом, забороняється.

4. Надходження місцевих податків та зборів у % до загального обсягу податкових надходжень зведеного бюджету до 2019 року мають тенденцію до зростання. Якщо у 2015 році питома вага місцевих податків і зборів складала 4,7% податкових надходжень зведеного бюджету, то у наступному році цей показник збільшився на 1,0 відсотковий пункт та склав 5,7 % податкових надходжень. В наступних роках питома вага місцевих податків та зборів трохи скорочувалася: у 2017 році – до 5,6%, у 2018 році – до 5,3%. У 2021 році питома вага місцевих податків і зборів склала 15,5% доходів місцевих бюджетів, що на 4,2 відсоткових пункти вище показника 2017 року, на 4,6 відсоткових пункти – вище мінімального показника 2018 року, проте, нижче максимального показника 2020 року – 16,1% загального обсягу доходів місцевих бюджетів України. В 2021 році частка місцевих податків склала 23,4% власних доходів місцевих бюджетів. Протягом 2017 – 2021 років цей показник несуттєво варіювався: від 23,3% (у 2018 році) до 24,4% (у 2019, 2020 роках).

5. У 2015 році надходження місцевих податків та зборів після віднесення до складу податку на майно плати за землю та віднесення до місцевих податків єдиного податку збільшилися до 1,37% відносно номінального ВВП. В подальших роках надходження місцевих податків та зборів збільшувалися. Так, у 2016 році вони досягли вже 1,77% обсягу ВВП, а у 2017 році –

збільшилися до 1,79% ВВП. У 2018 році надходження місцевих податків та зборів відносно номінального ВВП зменшилися на 0,13 відсоткових пункти відносно попереднього року. У 2019 році ми спостерігаємо максимальне значення надходжень місцевих податків та зборів відносно ВВП – 1,85%. В 2021 році до місцевих бюджетів надійшло 1,65% місцевих податків та зборів відносно ВВП, тобто це показник навантаження місцевих податків та зборів на економіку країни.

6. Так, серед загального обсягу надходжень місцевих податків та зборів найбільшу питому вагу постійно займають податок на майно та єдиний податок. Разом їхня частка – 99,6% загального обсягу надходжень місцевих податків та зборів. Я, якщо спочатку податок на майно посідав перше місце за розміром надходжень (2017 рік – 52,8% загального обсягу надходжень місцевих податків та зборів), то з 2020 року він передав першість єдиному податку. В 2021 році частка податку на майно склала 48,1% загального обсягу надходжень місцевих податків та зборів, що на 4,7 відсоткових пункти вище показника 2017 року. Питома вага єдиного податку, навпаки, в 2021 році склала 51,5% загального обсягу надходжень місцевих податків та зборів, що на 4,6 відсоткових пункти вище показника 2017 року. Щодо місцевих зборів, то у загальних обсягах надходжень місцевих податків та зборів вони займають 0,2 – 0,1% (Збір за місця для паркування транспортних засобів) та 0,1 - 0,3% (Туристичний збір), тобто не набули особливого фіскального значення.

7. В 2017 році питома вага власних надходжень бюджету міста Одеси складала 64,9% загального обсягу доходів. В 2018 році ця частка збільшилася до 67,0%, в 2019 році зростання продовжилося – до 70,7% загального об'єму доходної частини бюджету міста Одеси. Питома вага місцевих податків та зборів у власних надходженнях бюджету міста стабільно зростає, що наочно демонструє активну діяльність органу місцевого самоврядування щодо акумулювання фінансових ресурсів, які залежать від його рішень, до бюджету міста. Так, у 2021 році до бюджету міста Одеси надійшло 3231,9

млн. грн. місцевих податків та зборів, що складає 28,9% власних надходжень до бюджету міста. Цей показник на 1,7 відсотковий пункт вище показників 2019 та 2020 років, та на 2,2 відсоткових пункти вище показника 2018 року, і аж на 3,2 відсоткових пункти вище показника 2017 року.

8. Враховуючи зарубіжний досвід для наповнення дохідної частини місцевих бюджетів варто здійснити наступні заходи:

- змінити базу оподаткування податку на нерухоме майно. Доречно встановити її, за досвідом розвинутих країн, з ринкової вартості майна. Це є більш справедливим, враховує сплатоспроможність платника податку. З юридичних осіб такий податок вимагає пошуку можливостей, за якими таке майно здатне приносити прибути;
- дозволити органам місцевого самоврядування встановлювати нові економічно обґрунтовані неподаткові платежі;
- ввести новий податок на благоустрій міста. Такий податок надасть можливості його платникам наочно бачити напрям та оцінювати ефективність використання мобілізованих за рахунок стягнення цього податку фінансових ресурсів;
- якомога частіше проводити переоблік, перегляд нормативної грошової оцінки землі. Відповідно це вплине на встановлення справедливої бази оподаткування земельним податком, єдиним податком четвертої групи платників, а також для встановлення справедливих розмірів орендної плати на земельні ділянки комунальної власності;
- сприяти зростанню економіки адміністративно-територіальних одиниць шляхом надання підтримки з державного бюджету тим регіонам, які показують більшу результативність їхнього використання;
- створити умови, за якими органи місцевого самоврядування будуть зацікавлені у результатах своєї роботи, у результатах формування доходів власних бюджетів.

АНОТАЦІЯ

Шайхутдинова К.Д. «Місцеві податки і збори у системі власних доходів місцевих бюджетів»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «07072 Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування».

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2022.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти формування власних доходів місцевих бюджетів. Проведене історичне дослідження розвитку місцевого оподаткування в Україні. Визначені позитивні досягнення місцевого оподаткування. Розкриті особливості справляння місцевих податків та зборів в Україні.

Досліджена роль місцевих податків та зборів у наповненні власної дохідної бази місцевих бюджетів. Проаналізована структура надходжень місцевих податків та зборів. Проведено моніторинг надходжень місцевих податків та зборів до бюджету міста Одеси. Проведено дослідження зарубіжного досвіду справляння місцевих податків та зборів.

Запропоновано: збільшення переліку місцевих податків та зборів; змінити базу оподаткування податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, на ринкову вартість майна; збільшити податкові повноваження органів місцевого самоврядування; місцеві податки та збори мають сприяти розвитку економіки територіальних одиниць тощо.

Ключові слова: місцеві податки, місцеві збори, місцеві бюджети, власні доходи, органи місцевого самоврядування, місцеве оподаткування.

ANNOTATION

Shaikhutdinova K.D. «Local taxes and fees in the system of own revenues of local budgets»

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty

«07072 Finances, banking and insurance»

(code and name of the specialty)

for the educational program «Finance, financial management and insurance». –

(title of the educational program)

Odessa National Economics University. – Odessa, 2022.

The theoretical aspects of formation of own incomes of local budgets are considered in the work. A historical study of the development of local taxation in Ukraine. Positive achievements of local taxation are identified. Peculiarities of collecting local taxes and fees in Ukraine are revealed.

The role of local taxes and fees in filling the own revenue base of local budgets has been studied. The structure of revenues from local taxes and fees is analyzed. The revenues of local taxes and fees to the budget of the city of Odessa were monitored. A study of foreign experience in collecting local taxes and fees.

Proposed: increase in the list of local taxes and fees; change the tax base for real estate tax, other than land, on the market value of property; increase the tax powers of local governments; local taxes and fees should promote the development of the economy of territorial units, etc.

Key words: local taxes, local fees, local budgets, own revenues, local governments, local taxation.